

78. Прачытайце разважанні беларускіх пісьменнікаў.

Чытаць добрую кнігу — значыць...

...спазнаваць свет і выходзіць у сабе лепшыя пачуцці
(*Р. Баравікова*).

...не дарэмна траціць свой час (*А. Бадак*).

...узб..гачаць св..ю душу (*В. Жуковіч*).

...умець пераносіцца ў свет фантазіі аўтара і прымаць у
св..ё сэрца з..рняткі лепшага, што ёсць у ч..лавеку (*К. Хада-
севіч-Лісавая*).

...пад..рожнічаць па той дзівоснай краіне, у якую за-
пр..шае чытача аўтар (*Г. Аўласенка*).

...ніколі не быць адзінокім, пад..рожнічаць з добрымі,
мудрымі і вернымі суразмоўцамі (*М. Маляўка*).

...крыху адпачываць і моцна працаваць (*А. Бензарук*).

...выпраўляцца ў пад..рожжа, дзе думкі і душы іншых
людзей адкрываюцца перад табой, нібы дзверы (*А. Масла*).

...пашыраць межы св..іх даляглядаў (*Н. Бучынская*).

...узб..гачаць сябе сапраўднымі, б..сцэннымі, вечнымі
к..штоўнасцямі (*М. Пазнякоў*).

Вусна пракаменціруйце правапіс слоў з прапушчанымі літарамі.

Запішыце па памяці выказванне, найбольш блізкае вам. Выканайце
самаправерку.

 Падрыхтуйце ўласнае вуснае выказванне на тэму «Чытаць добрую
кнігу — значыць...».

§ 12. Зычныя гукі

79. Прачытайце тэкст. Сфармулюйце яго асноўную думку.

Зычныя гукі ўтвараюцца пры праходжанні паветра праз
перашкоду ў поласці рота. Такой перашкодай могуць быць
губы, зубы, язык. Удзел губ ва ўтварэнні гукаў своеасабліва
адзначаны ў прыказках: «Выказанага слова да губы не вер-
неш», «Губа ні ў кога не замкнёна», «Няма тае хусты, каб
завязаць людзям вусны». Зразумела, што сэнс гэтых выразаў

больш шырокi. Але словы *язык, губы, рот* ужываюцца ў народных выслоўях таму, што яны абазначаюць органы моваўтварэння: «Жыве на канцы языка», «На чужы рот гузіка не нашыеш» (*Паводле Л. Выгоннай*).

Як утвараюцца зычныя гукі?

Растлумачце сэнс прыведзеных у тэксце выслоўяў.

Складзіце 2 словазлучэнні са словам *вусны*, каб у адным яно ўжывалася як назоўнік, а ў другім — як прыметнік. Зрабіце іх сінтаксічны разбор.

80. Прачытайце верш У. Мазго. Ці згодны вы з думкай, выказанай у апошнім сказе?

Света з інтэрнэту

Кожны дзень суседка Света

Не вылазіць з інтэрнэту.

Замяняе інтэрнэт

Для Святланы цэлы свет.

Толькі ў свеце віртуальным

Сумна Свеце без рэальных

І спагадлівых сяброў,

Без ракі, грыбных бароў...

Не заменяць цуды веку

Чалавеку — чалавека!

Назавіце ў выдзеленых словах зычныя гукі і літары, якімі яны абазначаны.

Знайдзіце ў вершы словы, якія гучаць аднолькава, але пішуцца па-рознаму і маюць розныя значэнні.

81. Лічыцца, што ў параўнанні з галоснымі гукі зычны больш інфармацыйныя. Па іх лягчэй пазнаць слова: [п..др..чн'..к] — *падручнік*, [зв..н..ч..к] — *званочак*. Пазнайце словы па прыведзеных зычных гукіх, запішыце.

[к..см..н..ўт], [кр..н'..ц..], [в'..р..б'..й], [п..д..р..жн'..к], [р..м..н..к], [п..ртф'..л'], [в'..л..с'..п'..т], [ст..д..й..н].

Якое з запісаных вамі слоў можа абазначаць і чалавека, і расліну?

82. Замяніце ў словах адзін зычны гук так, каб атрымалася новае слова. Запішыце словы парамі.

Дровы, раса, каліна, кефір, педаль, шоўк, паром, грэлка.

Якому правілу падпарадкоўваецца напісанне слоў *кефір, педаль*?

83. Прачытайце тэкст. Назавіце словы, з дапамогай якіх апісваюцца рухі птушак. Да якой часціны мовы адносяцца гэтыя словы?

На бярозе сядзелі дзве сарокі. Нібы на арэлях*, птушкі гойдаліся на доўгай галінцы. Адна з сарок узмахвала крыламі, губляла раўнавагу, рэзка сакатала і кулялася з галінкі. А на яе месца адразу ж садзілася і гойдалася на галінцы другая (*Паводле Я. Галубовіча*).

Выпішыце з тэксту словы, у якіх тры зычныя гукі. Падкрэсліце літары, якія абазначаюць зычныя гукі.

 Вусна перакажыце тэкст.

84. Запішыце па 3 назвы беларускіх гарадоў, якія пачынаюцца:

а) з зычнага гука (*Рагачоў, ...*);

б) са спалучэння зычных гукаў (*Пружаны, ...*).

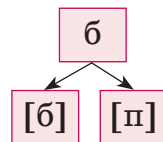
§ 13. Глухія, звонкія і санорныя зычныя; іх вымаўленне і правапіс

85. Прачытайце пары слоў.

Рыбка — рыба́к, снег — сне́гапад, жолуд — жа́луды,
указка — указа́ць, дождж — дажджлі́вы, дзядзька —
дзядзечка, Нясвіж — у Нясві́жы.

Якія звонкія і глухія гукі абазначаюць выдзеленыя літары (спалучэнні літар)?

У з о р а д к а з у. Лі́тара б абазначае звонкі гук [б]
(рыба́к), глухі гук [п] (ры́бка).



Ва ўтварэнні зычных гукаў удзельнічаюць голас і шум.
Паводле ўдзелу голасу і шуму зычныя гукі падзяляюцца на шумныя (звонкія і глухія) і санорныя.